

ОСОБЛИВОСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРАВА НА ГОЛОСУВАННЯ ОСОБАМИ З ОБМЕЖЕНОЮ ДІЄЗДАТНІСТЮ

ФІЛІПСЬКА Н.О.

старший викладач кафедри

конституційного і міжнародного права

факультету № 4 Харківського національного

університету внутрішніх справ

м. Харків, Україна

Право громадян брати участь у формуванні органів публічної влади є одним із основних прав людини. Це закріплено у низці міжнародних документів та має відбиття у конституціях країн, які мають демократичний режим. Так, у Загальній Декларації прав людини 1948 року у ст. 21 визнано низку прав, серед яких і право кожної людини брати участь в управлінні своєю країною безпосередньо або через вільно обраних представників, право рівного доступу до державної служби в своїй країні. Зазначено, що «воля народу повинна бути основою влади уряду; ця воля повинна виявлятися у періодичних і нефальсифікованих виборах, які повинні провадитись при загальному і рівному виборчому праві шляхом таємного голосування або ж через інші рівнозначні форми, що забезпечують свободу голосування». Виходячи з принципу рівних прав кожної людини, особи з обмеженими можливостями також мають таке право нарівні з іншими [1]. Конвенція ООН про права осіб з інвалідністю 2006 року підкреслює неприпустимість будь-якого звуження прав людини, яка має вади здоров'я.

У демократичних державах на урядовому, міжурядовому та громадському рівні протягом останнього століття вживаються досить ефективні заходи щодо забезпечення не лише рівних прав, а й рівних можливостей для осіб, які мають ті чи інші стійкі вади здоров'я: вирішуються питання фізичної (архітектурної) доступності, сформовано та впроваджується, зокрема в Україні,

інклюзивна освіта, весь світ прагне побудувати інклюзивне суспільство, яке базується не на медичній чи соціальній моделі, а на усвідомленій повазі до прав кожного та можливостей кожного їх реалізувати.

Визнання всього обсягу прав та можливість їх реалізації не є ідентичними поняттями, особливо стосовно осіб з обмеженими можливостями. З питань соціального захисту, освіти, медичного супроводу, інтеграції у всі сфери суспільного життя осіб з обмеженими можливостями більшість країн світу має однозначну думку. Однак, у результаті формування національних законодавств сформувалася неоднозначна позиція щодо можливості реалізації права на голосування для однієї з підкатегорій осіб з обмеженими можливостями – осіб з психо-інтелектуальними вадами. Як правило, це стосується осіб, дієздатність яких обмежена або які позбавлені дієздатності саме через вади здоров'я, що заважають повною мірою усвідомлювати себе, свої дії, їх наслідки, дії інших осіб. Тобто, це особи зі стійкими когнітивними порушеннями.

В Україні питання обмеження/позбавлення дієздатності вирішується виключно у судовому порядку, причому такій особі суд призначає піклувальника або опікуна. І Конституція, й інші нормативні акти, що регулюють сферу виборчих прав громадян, однозначно стверджують, що особи, позбавлені дієздатності, не можуть брати участь у голосуванні/референдумі [2; 3; 4; 5]. Зважаючи на те, що в Україні існує 3 види дієздатності особи – повна, обмежена та відсутня, особи з обмеженою дієздатністю мають таку ж можливість здійснити волевиявлення, як і особи з повною дієздатністю. В той же час Цивільний кодекс України у ст. 32 зазначає, що обмеження цивільної дієздатності особи відбувається у судовому порядку через наявність (причому, підтверджену висновком судово-психіатричної експертизи) психічного розладу, який істотно впливає на її здатність усвідомлювати значення своїх дій та (або) керувати ними внаслідок істотних вад, що впливають на здатність усвідомлювати значення своїх дій та (або) керувати ними. При цьому, у ст. 33 зазначеного кодексу законодавець дозволяє даній категорії осіб самостійно вчиняти лише дрібні побутові правочини [6]. Виходячи з принципів виборчого

права, чи може особа здійснювати волевиявлення не самостійно (за виключенням випадків, коли такій особі потрібна стороння допомога чисто технічного характеру)? І головне – чи можемо ми складний процес волевиявлення, голосування, висловлювання своєї громадянської позиції назвати «дрібним побутовим правочином»?

Звернемося до досвіду інших країн, які досить багато уваги приділяють питанню можливості голосування особам з ментальними порушеннями. У цьому питанні демократичні держави поділяються на 2 табори: ті, хто обмежує права даної категорії осіб на голосування, та ті, де таких обмежень немає.

У 2016 році було опубліковане дослідження групи вчених з різних країн (Bhugra D. – Швейцарія, Pathare S. та Gosavi C. – Індія, Ventriglio A. – Італія, Torales J. – Португалія, Castaldelli-Maia J. – Бразилія, Tolentino EJ Jr. – Філіппіни, Ng R. – Китай), які при вивченні законодавства 167 зі 193 країн-учасниць ООН дійшли висновку, що 36 %, а це більше третини, не визнають за даною категорією осіб можливість реалізації виборчого права, причому без урахування специфіки вади здоров'я. Ще 11 % (21 держава) не визнають право голосу осіб з порушеннями інтелекту та/або психіки; дев'ять країн-членів не визнають право голосу для осіб, які позбавлені дієздатності, у тому числі й у судовому порядку [7]. Деякі країни закріпили таке обмеження навіть в основних законах (12 країн, серед яких Болгарія, Чилі, Естонія, Ямайка, Нідерланди) [8, С. 51-52].

Як зазначають Брендан Д. Келлі та Майкл Неш (Brendan D. Kelly, Michael Nash) у своїй науковій роботі 2018 року «Voter participation among people attending mental health services in Ireland», Закон про вибори Ірландії опосередковано схвалює право осіб, які знаходяться на стаціонарному лікуванні (або які знаходяться у будь-якій іншій інституції для осіб з розладами психіки), голосувати [9, С. 925-926]. Автори доходять висновку про доцільність голосування осіб, які мають розлади психіки. Однак, тут йдеться про осіб, які через наявні вади мають знижений рівень інтелекту та не спроможні повною мірою (або взагалі) розуміти сутність виборчого процесу.

Саме розуміння сутності, природи процесу виборів та спроможність самотійно усвідомлено приймати рішення є, на думку деяких науковців, одним із основних критеріїв визначення спроможності особи голосувати [10, С. 42]. На нашу думку, одним із оптимальних шляхів визначення цього критерію може стати використання досвіду Федерального окружного суду Сполучених Штатів Америки у Мейні, який у 2001 році ухвалив рішення щодо відміни положення про позбавлення права голосу всіх осіб, над якими встановлено опіку через психічні розлади [11, С. 170]. Р. Раад та інші також спираються на факт застосування специфічного тесту, зараз відомого як критерії Дої (Doe Criteria) [12]. У цілому, мета цього тестування у тому, щоб визначити, чи розуміє дана особа зміст та значення виборів/референдуму. Цю практику застосовано, як ми зазначили, судом.

Ще одним важливим питанням є можливість впливу на свідомість, думку та дії особи, яка має ментальні вади, обмежену дієздатність. Як правило, такі люди досить часто піддаються впливу інших осіб, які їх оточують. Допомога або участь піклувальника (або його дозвіл брати участь у виборах) у даному випадку може мати характер порушення принципу таємності, особистого голосування та вільних виборів, тобто вільного формування рішення та його виявлення при голосуванні.

На наш погляд, у випадку із особами, дієздатність яких обмежена та які за національним законодавством мають право голосу, було б доцільно створити та запровадити тестування на предмет спроможності особи усвідомлено брати участь у виборчому процесі й розуміти своє місце в ньому та наслідки своїх дій. Оптимально було б проводити таке тестування під час проведення судово-психіатричної експертизи особи, причому у висновку необхідно зазначати її спроможність голосувати, що має бути враховано у рішенні суду про обмеження дієздатності. Ще одним правовим наслідком таких дій буде включення/невключення людини до списку виборців та унеможливлення випадків неправомірного впливу на політичну думку виборця, його усвідомлене волевиявлення.

Використана література:

1. Загальна декларація прав людини. // <https://childrenandarmedconflict.un.org/keydocuments/ukranian/universaldeclara1.html> дата звернення 12.07.2019.
2. Конституція України від 28 черв. 1996 р. (зі змін.) URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр> (дата звернення: 09.08.2019).
3. Про вибори народних депутатів України. Закон України. ТОВ «Артмедіа прінт», 2019, 176 с.
4. Про вибори Президента України. Закон України. Законодавство України. // URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/474-14> дата звернення: 13.08.2019
5. Про всеукраїнський референдум. Закон України / Законодавство України URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5475-17> дата звернення: 06.07.2019
6. Цивільний кодекс України. Законодавство України // URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15> дата звернення: 13.08.2019
7. Bhugra D., Pathare S., Gosavi C., Ventriglio A., Torales J., Castaldelli-Maia J., Tolentino EJ Jr., Ng R. Mental illness and the right to vote: a review of legislation across the world // International Review of Psychiatry. 28(4):395-399 · August 2016
8. Andre' Blais, Louis Massicotte, Antoine Yoshinaka. Deciding who has the right to vote: a comparative analysis of election laws // Electoral Studies. № 20 (2001). P. 41-62. URL: www.elsevier.com/locate/electstud. дата звернення 05.08.2019.
9. Brendan D. Kelly, Michael Nash. Voter participation among people attending mental health services in Ireland // Irish Journal of Medical Science. (1971 -). August 2019, Volume 188, Issue 3, pp 925-929.
10. Blais A., Massicotte L., Yoshinaka A. Deciding who has the right to vote: Election laws in democracies. // Electoral Studies. 2001, № 20. P. 41-62.
11. Adiel Doron, Rena Kurs, Tali Stolovy, Aya Secker-Einbinder, Alla Raba. Voting Rights for Psychiatric Patients: Compromise of the Integrity of Elections, or

Empowerment and Integration into the Community? // Isr J Psychiatry Relat Sci. Vol. 51. No 3 (2014). P. 169-174.

12. Raad R., Karlawish J., Appelbaum PS. The capacity to vote of persons with serious mental illness. Psychiatr Serv 2009; 60: 624-628.

THE DEVELOPMENT OF APPROACHES TOWARDS THE PROBLEM OF TRANSLATION STRATEGIES

ROMANIUK O.M.

*Lecturer of the Department of Foreign Languages and
Culture of Professional Speech*

Lviv State University of Internal Affairs

Lviv, Ukraine

The notion of translation strategies is considered to be very important in the process of translation. As the translator is the key figure in this process, the result of the translation directly depends on his ability to perceive the content of the original work, that should be rendered properly in the translation, and fulfil his task on the semantic, syntactic and pragmatic levels.

Translation strategies are the set of rules, aims and means used by the translator in the process of translation that outline his own specific style among other translators, and single out his translation product among other translations. In such a way, it is closely connected to the term individual style that is «the peculiarities of the writer's (translator's) individual manner of using language means to achieve the effect he desires» [4, p.13]. They fulfil their tasks in such a way that when a reader takes the book he expects to read it in peculiar language, text with specific syntactical structure which is typical for the author. Therefore, a text is an object for a translator where he renders the spirit of the original work by means of target language while using his peculiar style that is visible through the lexical choice, syntactical or grammatical deviations.

Moreover, it is very important to mention such name as A. Popovič, who in his work *The problems of the artistic translation* raises the question of the translation status and the translator; discusses the reader's and editor's roles. He also introduces such notion as the translator's «stylistic oppositions» that characterizes his artistic code, and stylistic transformations in the text measured regarding the invariant of the